

ברקיהם ודעמיהם. — ברקים ורעמים של קצרי-החיים ושכר-הרוגז; גלים קצרים כחיי-אנוש, אבל כספרים ומתלכדים בין דור הולך ודר בא. בהיסטוריה מסודרת על מעללי אדם בכל דור, מאבקיו כינו לבין עצמו ובינו לבין הטבע, מלחמותיו הגדולות והתרוצצויותיו הקטנות. בכתבים פובליציסטיים כאלו רואים את מראות הדור ושומעים את הקולות.

אך פובליציסטי-מידות, מורה וסתגך בדורו, אינו משאיר מ„הנצח“ בספריו. הוא סופר לדור או לשנים, אבל גם בשיטות מדע „הנצח“ אינו אלא יחוסו. אין אמת-עד בכל אחת מהן. אמת היום הוא פרי אמת מתמול שעברה וחלפה. ואמת המחר תעלה ממקורות אמת היום העלולה להתערער בתוקף גילויים חדשים דרך הסרת צעפים מתעלומות היום. אפילו ליעודים נצחיים, לכאורה, כשויון, אחוה, חירות אורבות סכנות, כתבים פובליציסטיים לא נועדו לקריאת-שעשור עים. הם דומים בבחינה מסוימת לספרי מדע. הם מיועדים לחוגים מסוימים: אוהבי עיון ולימוד, מחפשי החושים שנטו ונארגו במסכת דור הולך ונמתחים למסכת דור בא בהתרחקותה. כתבים נבחרים כאלה ימצאו בין המאמרים והמסות הרבים שלסבן כתב בתקופת ארבעים שנה; תחילתה וחתימתה — חילופי-משמרות. בו נשתמרו כל הסגולות והכוחות הנפשיים הדרושים לרוקמי המסכת החדשה ולצופים שיעמדו במערכת הבאות: עודירוח וצלילות-דעת, לב ליהט וכואב כאב הזולת, טוהר מידות ואמנות-הביטוי. בלי עתו נאסף מאתנו. ניתקו הניסיון, אך יוסיפו לרטוט בכתביו שיראו אור וישתזרו במסכת דור בא.

להגברת חברת העובדים

אגות לחברים באמריקה

ש. יבנאלי

תנועת העבודה היהודית בארץ וברחבי עמנו בתפוצותיו עומדת כעת לפני תעודה רבת-אתריות להפעיל את המשק ההסתדרותי העצמי כמנוף רב-כוח לכיוון זרם העליה ההמונית הקרובה לקראת חיים של עבודה ויצירה כלכלית וחברתית.

המשק העצמי של ציבור הפועלים בארץ (הקבוצות והמושבים, הקואופרטיבים בערים ובמושבות, מוסדרי תינו הכלכליים המרכזיים: בנק הפועלים, סולל-בונה, המשביר, תנובה, ניר, הסנה, שיכון ואחרים, המרוכזים כולם לשם הפיקות ההסתדרותי העליון „חברת העובדים“) נוצר והתפתח בעקבות מסיבות היסטוריות מיוחדות והצטרפות כוחות שונים בעמנו. שפעלו בתקופת ארבעים השנים האחרונות בציונות.

נושאי מאמרו ומסותיו, — החולין שבחיים, כיסופי הגאולה והפדות הרעידו תמיד את מיתרי לבו, ובדבריו שנשא לכאורה על פגעי-השעה וצרכי-הרגע דבק תמיד מהנצח שהעלם, — נצח לפי מושגי אנוש. הקצב והריתמוס עוצבו בעקבות הסערה שבת היו צדורים חיי דור עולה, סולל ובונה. בכל העלויות לא ידענו מרגוע. ככה יסגנו תמונות וציורים רוחות העוברות על פני קמה, סערות המעלות נחשולים. לא המיד תמונות על-פני השטח, כי אם מראות מגולפים בחלל, סגנונים מעין אלה אינם ניתנים ללימוד ולחקוי. רק אנשי-הלבב והוגרי-דעות יגיעו אליהם במעט או בהרבה, כל אחד אשר יחננו הטבע.

הפובליציסטיקה הצרופה נאצלה מרוח הנבואה, קולטת ניצוצותיה וקורנת מאורה חומה; בעצם היא המשכה, ופושטת ולובשת צורות עם תמורות הזמנים וחילופי הדורות. אין בכוחה להתרומם להנשגב שבנבואה ובנצח. לפי מושגי אנוש, הטבוע בה; לה חסרה האמונה כי היא מדברת מפי הגבורה הצרופה מראשית אחרית ואין שגיאה לפניה. ולכן חסר גם הבטחון המוחלט בדבר הפובליציסט. האמונה והבטחון הם המעבירים את „האש העצורה בעצמות“ הנביא לעצם חזונו ולסגנונו, ומלהיבה את הלבבות מדור לדור. גם הנבואה מחולקת לקטגוריות: נבואת-אמת ונבואת-שקר; האחת היא מתת אלהים, והשניה אומנות מלומדת, וקיימות מדרגות ברוממות החזון ובשגיבות הביטוי בין נביאי האמת. אך על כל אחד מהם נאמר: מי יעלה בהר ד' ומי יקום במקום קדשו, נקי כפים ובר-לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה, וגלויים ובלטים סימני-ההיכר, היכולת להיות בודד ועוזב, ולבוז לכל מתת ילוד אשה בצורות שוחד שונות, ואלה הן גם מדות פובליציסט ראוי לשמו, ובדור „כובש המדע והטכניקה“ גבר חילים יצרי-הרע הקדום, רבו יצרים חדשים ורבו ושגבו סרטוריהם המסיתים והמדיחים, הם נישאים על גלי אתר וכובשים פנות-קבע בכל בית ומתהלכים בחוצות, יצרי השלטון, השררה, הרדיפה אחרי כבוד עשו להם כנפים רחבות ממדים עם מכשירי הפרסומת החדשים, והעמדה במסה היא מדרגה עליונה.

כל פובליציסט ראוי לשמו יודע פרק בפילוסופיה ובהיסטוריה, אבל אינו מחויב להיות חוקר יוצר שיטות, הוא רק מעצב פילוסופית חיים עלי אדמות. ההיסטוריון חוקר ומסביר את קורות העבר. הפובליציסט, כאחד מרבי-הפעלים, עושה היסטוריה. בכתביו נשמעים פעמי דורו, ריתמוס הקורות, דופק הזמן ונשמת רוחו. ספרות פובליציסטית משולה לתקליט שרישומי הדור נחרתו עליו; המראות נגולים על

וכארץ נראתה פה ושם התופעה הזאת, יקרתה ערך והמיוחדת במינה.

ההיסטוריה הישובית פסעה פסיעה בלתי רגילה וקפצה ממשטר הפקידות הרקוב לא רק אל המשך בנין מושבות פרטיות, כי אם אל יצירה חברתית חדשה, יצירה יהודית ארץ-ישראלית מקורית, היונקת מתזון הצדק של מורשת ישראל וצופה קדימה לקראת השאיפות הסוציאליסטיות. כמשך עשר שנים נמשכה לאטה עבודת ההתיישבות הציונית בארץ ועמה צמחה והתפתחה הקבוצה, עברה כינתיים לצורתה של קומונה התיישבותית מושלמת; ואף נלווה אליה קבוצה-אחרות, בצורת קבוצות-פועלות, אשר נוצרו על ידי תנועת הפועלות בארץ. אמנם דרכה של הקבוצה לא היתה קלה ועברו עליה משברים ועזיבות. אבל בד בבד עם הבקורת העצמית לא פסקו חיפושי דרכים מצד יוצרי הקבוצה ונושאייה. רעיון המשק העצמי התחדש ביתר עוז בשתי מגמות: הקואופרטיבית-האינדיבידואלית (המושב) והקבוצה הגדולה (הקיבוץ), מלבד המגמה היסודית של הקבוצה. האור הזורח מן הכפר העברי השיתופי לגווניו בדרך התחדשות חיי האדם האיר לרבים, נעשה אהוב ומובן לפועל העברי וגם מכובד ועטור זוהר בצבוריות הציונית. וכאותו השמל אשר היה קיים בטבע, נעלם וגנון, עד אשר נתגלה לאדם והתחיל לספק לו אור, חום וכוה, כן השמל חברתי זה שנתגלה בארץ הפיק מקורות אורה למחשבתו של האדם, ורמי חמימות לרגשותיו וכוה מניע לעבודתו.

ב

בצד הקבוצה, וקצת לפניו, נוצר בתחום תנועת הפועלים על ידי חברית העולמית של „פועלי-ציון“ מכשיר כספי לפעולה בארץ, היא „קופת פועלי ארץ-ישראל“ (קפא"י). קפא"י פעלה בעיקר לעידוד יומה עצמית כלכלית של פועלים, להקמת קואופרטיבים, לארגון קבוצות-ירקות במושבות; היא עזרה ליצירת הקבוצות בגליל העליון. בשנות מלחמת העולם הקודמת נוצר בגליל „המשביר“ לרגל הצורך לדאוג להספקת לחם לפועל בגליל היקר והמחסור מסביב. ואמנם, אחת מפעולותיו הראשונות של „המשביר“ היתה קניה מרוכזת של תבואה מהקבוצות במחירים מוזלים, נמוכים הרבה ממחירי השוק, אף על פי שהקבוצות כשהן לעצמן היו תלויות באספקה מן השוק. העזרה ההדדית ההסתדרותית הזאת בימי מצוקה חיילה את אחדותו של הפועל ואת כוחו. מאז עלה וגדל „המשביר“, דרך עליות וירידות, עד הגיעו לכוחו וערכו הרב כעת. בזמן ההוא נתפתחו התאים הראשונים של הקבוצות ההסתדרותיות,

ראשית יניקתו היא מתקופת העליה השנייה. עת הגיע לארץ הצעיר העברי בשאיפה ליצור כאן שכבה רחבה של יהודים עובדים, להיותה לבסיס כלכלי ופוליטי בריא לישוב העברי.

בזמן ההוא עברה על הישוב החדש בארץ תקופת מלחמה חריפה במשטר הפקידות של הבארון רוסי שילד, משטר אשר שיעבד את האכר במושבה שיעבוד כלכלי, צבורי ורוחני. תססה בלבבות שאיפה חזקה להפטר מאפוסטרופותיה של הפקידות ולהעמיד את המושבות על כסיס הנהלה עצמית.

קרוב ראשוני העליה השנייה שהתמסרו מתוך התלהבות לסיסמת „כיבוש העבודה“, במטרה לשנות את דמותה של המושבה, שהכילה שכבה דקה של אכרים יהודים לעומת מאות פועלים ערבים, נוצרו פה ושם קבוצות קטנות של פועלים ופועלות, לשם יצירת סביבת-חברים אינטימית ולפעמים גם לשם ביצוע קיבולת-עבודה במשותף, כגון בקר, חפירת בורות כפרים או שמירת כרמים. בשנת 1908 נעשה נסיון של קבלת עיבוד הפלחה בחוות סג'רה (של יק"א) על ידי קבוצת פועלים „הקולקטיב“ באחריותה המשקית ובהנהלתה העצמית.

חלק מן הפועלים עבדו בחוות שנוסדו בינתיים על ידי ההסתדרות הציונית, אשר נגשה לעבודה ישובית בארץ, במדה מרובה בהשפעתו של הפועל העברי בארץ ומפלגותיו שנוצרו בזמן ההוא, „הפועל הצעיר“, „פועלי-ציון“. עבודת ההתיישבות הציונית התחילה אף היא באמצעות סקידות, ופקידות לא מוצלחת ביותר, והיא עוררה כנגדה קולות של בקורת, ביתוד מצד הפועל העברי, אשר הש בה גלגול חדש של משטר הפקידות הבארונית, שהרוותה את הישוב כלימה וכאב במשך עשרים שנה. בין הפועלים ובין הפקידות בחוות התחוללו התנגשויות בגלל נסיונות מצד הפקידות להכניס עבודה ערבית לתחת או משום חוסר הבנה מצד הפקידות לחייו של הפועל ולצרכיו האנושיים. אך בסוף 1909, בתקופה שד"ר א. רופין כבר עמד בראש עבודת ההתיישבות הציונית בארץ, הוסכם על נסיון של עבודה עצמית, ללא פקידות, על ידי קבוצת פועלים באדמת אום-ג'וני בגליל התחתון, וכעבור שנה קבלה את המקום לשם התיישבות קבועה, קבוצת פועלים אחרת, אשר ניתנו לה יחד עם האדמה קצת אמצעים לעבודה ולבנינים — היא קבוצת דגניה עד היום הזה.

כך נוצר המשק העצמי הראשון של הפועלים, בצורת קבוצה קואופרטיבית יצרנית בתחילה, בהנהלתם ובאחריותם שלהם, ללא גותן עבודה אלא מתוך בטחונו של הפועל בעצמו ומתוך אמון התנועה הציונית אליו. אחרי דגניה נוסדו קבוצות אחרות,

במשק העצמי ההסתדרותי. תוצאת ההישג הזה היא עצומה מכמה וכמה בחינות.

התישבות עצמית, קיבוצית או מושבית, היא בשנים האחרונות הצורה הבולטת בהתישבותנו החדשה. מלבד יוצאים מן הכלל. כ־250 נקודות התישבות עצמית זרועות על פני כל ארץ. בחבלים שונים בחולה, בעמק, בנגב — היא הצורה היחידה. הפועל העצמי הוא חלוץ כיבוש הארץ בהתישבות, הוא העולה עליה ראשונה, הוא הניגש לבנותה, מרוחה אותה בזיעתו, וגם בדמו, מעורר את כוחותיה הנרדמים, והוא המשווה לה את האופי של ארץ כפרים עובדים חפשיים, סוציאליסטיים במידה מרובה.

„תנובה“ סיפקה בשנים האחרונות 70% מן התוצרת החקלאית אשר הישוב העברי מייצר. בשנת תשיז התבטא הדבר ב־37 מיליון ליטר חלב ותוצרת חלב, 33 מיליון ביצים, מלבד ירקות, עופות, פרות, דגים ודבש. תוצרת זו נמכרה בשבעה מיליון לירות. ערך התופעה הזאת מכחינה ישובית לא ישרע: קודם כל מצד המחירים הנמצאים בפיקוח ציבורי עצמי, וכן מסאת עקרונות החלוקה, שעל פיהם נהוג מתן זכות בכורה לבתי־חולים, לילדים. האחריות להזנת העם היכולת לפתור שאלות המתעוררות בעקב הפקידים אלה מהיום את הכוח ואת המפתח הנתונים בידי ההסתדרות.

„המשביר“, שהוא המפעל המסתרי הגדול בהיך קפו בישוב, הדואג לאספקה מצרכי תזונה ועבודה לכל הישובים החקלאיים של ההסתדרות ולהלק גדול מן הפועלים בעיר ובמושבה, המטפח בלי לאות רשת צרכניות קואופרטיביות שמספרן מגיע למעלה ממאה החמישים ופדיונן מתקרב ל־9 מיליון לירות בשנה, — משמש בלם רציני במשחק עליית המחירים ועומד על המשמר בכל שעת משבר על מנת להבטיח חלקים גדולים בישוב מסכנות דלדול מרוון ואפילו מרעב.

הכוח הכלכלי, הפיננסי האצור בבנק הפועלים יחד עם 20 קופות המלוה וחסכון הקואופרטיביות הנלוות עליו — העובדים יחד עם הון עצמי של למעלה ממיליון לאיי ופקדונות עד כדי 9 מיליון לאיי — מכלכל באשראי (בעיקר — באשראי לזמן קצר), את המשק ההסתדרותי בכל שטחי הפעולה שלו: התישבות, קואופרציה, שיכון, מוסדות העזרה ההדדית, המוסדות הארגוניים והתרבותיים, אף עומד לו לפועל יחיד בשעת דחקו. גדול הוא אמונו של הציבור לרשת פיננסית זו, והיא משמשת מבצר איתן לישוב בכל עת של משבר כלכלי, ובימים של בהלה מוקזים אחוזים קטנים יותר של סכומי כסף בבנק

שנוצרו עוד בשנות המלחמה, עם קבלת עבודות שונות על־ידי המרכז החקלאי בשביל הציבור מחוסר העבודה בגלל המשבר הקשה בארץ. העבודה הגדולה ביותר היתה סלילת הכביש טבריה־צפת, שנתקבלה מאת הממשלה, בעזרתו של פנחס רומנברג, והעסיקו מאות פועלים ושימשה מקום קליטה למאות עולי העליה השלישית. בבואם ובהכנסם לעבודה מצאו את עצמם במסגרת חברית־משקית של משרדי עבודה מיסודם של „אחדות־העבודה“ ו„הפועל־הצעיר“. בחדשים הראשונים לחייהם על אדמת המולדת הרגישו את עצמם גאולים לא רק מחיי גלות, כי אם גם ממעבידים בכלל. קיבולת עצמאית פועלית זו, אשר העומדים בראשה היו חדורים להם ציוני ומאויים סוציאליסטיים, כבשה את לבות חברינו הצעירים והצעירות והכניסה אותם אל מסלול העבודה והיצירה בארץ. משם, מהכבישים הראשונים ומקבוצות הבנין הראשונות העצמאיות, צמח במשך השנים המוסד הקבלני ההסתדרותי הגדול, „סולל־בונה“, הראשון במעלה בארץ, מאבות מוסדות ההסתדרות, המעסיק כעת אלפי פועלים בבנין, בעבודות צבוריות ובמפעלי תרומה, במסגרת עבודה עצמית ובמשמעת הסתדרותית נאמנה.

בסוף שנת 1920 נוסדה ההסתדרות הכללית ואחרי כן נוסדו על ידיה בנק הפועלים, ניר, שיכון, תנובה, הסנה, מרכז הקואופרציה, נחשון, קואופרטיבי התעשייה והתחבורה, קריות הפועלים, קופות המלוה וחסכון, רשת הצרכניות בערים ובמושבות, קופות תגמולים ופנסיה ומוסדות אחרים. ביצירת עצמאות משקית הסתדרותית הקדים הפועל היהודי בארץ־ישראל את עצמאותנו המדינית כאן. המושג „פועל“ הקשור בדרך כלל במושג „מעביד“, נעשה קשור אצלנו, לגבי חלק גיכר ממעמד העובדים בארץ, במושג „אדם עובד חפשי“, „בלתי תלוי“. עוד טרם הכיר צעיר עברי את עצמו כבן־חורין במולדת עצמאית, ידעו אלפי ילדיהם של יהודים עובדים את עצמם כחפשים, כגדלים בחברה חפשית, חברה שאין בה אדון, בעל־בית, בעל־רכוש, אלא חברה של חברים. היודעים בגולה, כי סתם אדם נקרא בפי הקטנים במשק קיבוצי בשם: חברי החברים באו, החברים אמרו, החברים עבדו, הרבה שנים עוברות על הילד עד שהוא לומד לדעת, כי מלבד חברים יש גם סוגים אחרים של בני אדם...

ג

השכבה השיתופית או הקואופרטיבית הזאת בהסתדרות היא חוטי־השדרה של מעמד הפועלים העברים בארץ. כמעט מתוך כל שלושת פועלים חברי ההסתדרות עובד אחד

ביניהם מנצלים ומעבידים. המסחר הוא לרוב בצורה של צרכנות קואופרטיבית (הצרכניה הגדולה בקרית-חיים מעסיקה למעלה ממאה עובדים). הינוך הילדים הוא בבתי הספר של זרם העובדים בטיקוחה של ההסתדרות. ישובי עובדים אלה הם מצברים חזקים של כוח חברתי, הנושאים ברמה את דגל ההסתדרות. כאלה הם השרשים המעמיקים אשר שלה מעמד הפועלים בחיים הכלכליים בישוב. בהם הוא נאחו בקרקע ויונק את לשד חיוניותה. בכוחם עומד הוא בפני רוחות בלתי מצויות בימי משברים וזעזועים כלכליים ופוליטיים בארץ.

הפועל בארצות המשטר הקפיטליסטי, גם בארצות דמוקרטיות, תלוי למעשה, מבחינה כלכלית, בעבודתו ובפרנסתו בגורמים אחרים המתנגדים לו. העובד תלוי באנטיתזה שלו — בשאינו עובד. אין לפועל, וולת עבודתו, קרקע כלכלי מוצק לרגליו. גם לאחר נצחון פוליטי בבחירות לא תמיד ניתן לפועל ליהנות מפרי נצחונו, בהיותו נתון לאיומי משברים כלכליים מצד שליטי ההון. נוכחנו בזאת בצרפת לפני מלחמת העולם האחרונה; אנו רואים זאת באנגליה כעת. בארץ-ישראל נתגלגלו הדברים כך שבתוקף התפתחות הגסיכות של התעוררות כוחות העם לבנין חייו מחדש בארצו נוצר למעמד הפועלים בסיס כלכלי חזק שהוא משגב לעמדתו הפוליטית בישוב. ולא עוד אלא שנפתחות לפניו האפשרויות להגביר ולפתח את כוחותיו הכלכליים עם כניסת המונים רחבים לחיים של עבודה.

ד

משק הפועלים העצמי בהתישבות, בקואופרציה ובמוסדות ההסתדרות, המכלכל כחמישים אלף עובדים (עם התלויים בהם — למעלה ממאה וחמישים אלף נפש) נבנה על ידי השקעת הון עצמי שנצבר מעמלו של העובד. על ידי השקעות הון לאומי ועל ידי העזרה מתנועת העבודה בציונות בגולה לזרמיה; אבל הוא צמא להון חדש בשביל התפתחות רחבת-ממדים בתקופה הקרובה לקליטת עולים בתוך התאים המשקיים בעיר ובכפר, הקיימים והחדשים. היוזמה והמרץ של בוני המשק ההסתדרותי ניצלו את כל היכולת הכלכלית שלו במידה שזה ניתן לפי ההון שהושקע בו; הם עבדו במתיחות המשקית המכסימלית. אבל אין הבור מתמלא מחוליתו. ואין כוחו של המשק ההסתדרותי מספיק להרחבת הפעולה לקראת האפקים החדשים. דוגמה בולטת ממשיקו החקלאיים, הקיבוצים והמושבים. לראשית 1947 היו שקועים בהם כ-15.5 מיליון לירות, סכום זה כולל: א) הון עצמי, פרי עמל שלושים שנה, שני מיליונים לא"י; ב) הון לאומי, בצורת תקציבי קרן היסוד, והלוואות לזמנים

הפועלים וקופות המלוה מאשר ממוסדות אשראי אחרים.

„סולל-בונה“ במשך 25 שנות עבודה קבלנית בהסתדרות הגיע להיות החברה הקבלנית הגדולה בארץ. הוא רכש נסיון ביצוע עבודות ומפעלים בהיקף ממלכתי, בנה בתים בערים, במושבות ובמש-קים, הקים שכונות פועלים, סלל כבישים, בנה בתי-חולים, מרכזי מסחר, נמלים, גשרים, מסילות ברזל, בתי זיקוק לנפט, מפעלי מים. להרמת יכולת הביצוע שלו רכש סולל-בונה בשנות עבודתו מכשירי עבודה, מכונות, כלי רכב, הקים בתי מלאכה, שכלל את חרושת חמרי האבן בארץ: מחצבות, בתי משרפות סיד, ריכו ברשותו שורה של מפעלי תעשייה היסוד בארץ: בתי חרושת ללבני סיליקט, למלט, ליציקת ברזל, ליזוכית. בהעסיקו כ-8000 פועלים בבנין וחרושת, ברכזו חבר מומחים ובעלי מקצוע ומוסדות מחקר טכניים במשק קבלני ותעשייתי מסועף מהווה סולל-בונה כוח כלכלי עצום העומד לרשותה של ההסתדרות בכל מצב שהוא. בעת חוסר-עבודה נקרא סולל-בונה לבצע עבודות רורביות; בעת המלחמה — מלוחה סולל-בונה את גייסות ישראל בעבודות ביצור; בעת עליה המונית הוא הבונה תוך תקופה קצרה את הבתים לשיכון העולים; בעת יסוד נקודות התישבות חדשות בהיקף רחב מכשיר סולל-בונה את ביצוע העבודות הראשונות, וסולל-בונה הוא המעביר את קר המיט בנגב.

פעולת השיכון ההסתדרותי שנועדה לסייע לעובד בעיר ובכפר להגיע לרירה משלו נעשתה קודם כל על ידי חברת „שיכון“, החברה הראשית של ההסתדרות שהקימה את השכונות הגדולות קרית-חיים, קרית-עבודה, קרית-עמל ועוד שכונות אחרות והרחיבה מאד את שכונת-ברוכוב — כל אלה המכילים יחד למעלה מ-6000 דירות ובהן אוכלוסיה של 30,000 נפש. על ידי המרכז החקלאי וחברת „גזר-עובד“ נבנו שכונות עובדים ליד המושבות (ביניהן שכונת גזר-עזר ליד פתח-תקוה) המשכנות כאלפיים משפחות עובדים. אין הקריות והשכונות הללו „פרברים“ במובן המקובל, על התופעות החברתיות הירודות שבהם, פרברים הרואים עצמם טפלים, בטלים ומבוטלים, לגבי העיר הקרובה, לא, אלה הם ישובי עובדים עצמאיים בעלי תוכן חברתי, שמגמתם ציונית-סוציאליסטית. החברים הדריים בהם כשהם לעצמם עובדים בעיר או במושבה, אבל ישובים אלה נכוננו על בסיס קואופרטיבי. אדמתם היא לרוב אדמת הקרן הקימת, הבעלות על הבתים בהם קואופרטיבית; השכרת דירות, העברת זכויות על הבתים מחבר לחבר נעשות בדרך כלל בטיקוח ציבורי הסתדרותי. אין

בית, בצורה מסודרת ואחראית בימי שלום ויוצאים ראשונים לקראת האש, בסכנות הדרכים, בימי פרעות ומלחמה. זהו משק פועלים המקיף כ־2000 עובדים, הנמצא בפיקוחו העליון של ההסתדרות. עתה בקום מדינת ישראל תקבע גם היא מצדה תנאי פיקוח ממשלתיים על התחבורה, אולם היה תהיה — הבה נקוה — מקושטת בנכס ציבורי זה, במשק התחבורה הקואופרטיבי, לתפארתו של ציבור הפועלים בארץ. תנועתנו הציונית־הסוציאליסטית בגולה, אשר הכילה בתוכה שכבות מסוימות של האדם העובד היהודי עדה זה כמה שנים למגמות של יציאה מחיי העבודה. מלבד היהודים ברזסיה שהתנאים המיוחדים שלהם אינם מחזוריים לנו כל־צרכם, לא שמענו בארצות הגולה האחרות על התגכשות ציבורי פועלים ועובדים יהודים כגורמים בעלי ערך בחיים היהודיים. סכוייו של עובד יהודי אצל מעביד יהודי או לא יהודי בגולה אינם מן המלכבים ביותר, כנראה, עד כדי שישמ שז מסרה בחיים לדור הצעיר מבחינה אישית. מה שאין כן בארץ־ישראל, כאן הורם ערך העבודה במשך ארבעים שנות פעולתה של תנועת העבודה: לא רק ע"י הכרת העובד, כי בעבודתו הוא בונה את הארץ, את עתיד עמו, וכי כחז ארגונו החזק בהסתדרות הגיע לידי אפשרות של תנאי עבודה הוגנים ורמת חיים תרבותית, כי אם גם משום שהורם קרנה של העבודה כערך אנושי, יהודי וסוציאליסטי, כמטרת חיים בעלה; משום שנוצרו אפשרויות לאדם להיות בארץ חיים של עבודה עצמית במשק עצמי של עובד יהודי. ככפר וגם בעיר, בצורה מצרונת השיתוף, או בעבודה בתוך מפעל ציבורי הסתדרותי. וכשאנו מתכוננים עתה בכוחות משותפים של התנועה, העם והמדינה לעלית המונים מכל ארצות הגולה, מוטל עלינו להורות להם את הדרך לחיים של עבודה בארץ. לחיים — הבה נקוה — של חירות סוציאליסטית. הסיסמה הקואופרטיבית מבטאת כעת את תפקיד השעה של תנועת העבודה בארץ לשוות גוון חברתי נוסף לערינו ולמושבותינו, וביחוד לערים החדשות שתיוצרה בארץ. בנגב ובחבלים אחרים. עתה כאשר שערי הארץ נפתחים, כאשר הארץ עומדת במזל בנייה משקית, הגיעה השעה, חברים ציונים־סוציאליסטים יהודים, לכונן את הבניה ברוחנו, לא רק על ידי השפעה ציבורית ופוליטית, כי אם גם בעזרת אמצעים גדולים, למען יתיה במדינת ישראל הגאולה אדם עובד כאדם הפשי.

ארוכים ובינוניים — 8.5 מיליון (בתוך סוג זה כלולות הלוואות לזמנים בינוניים מאת החברה ההסתדרותית להתישבות "ניר", אשר קיבלה במשך שנות קיומה מאת מנכ"ת ההסתדרות באמריקה כתצי מיליון לא"י, לעידוד המשק ההתישבותי העצמי, והצליחה בעבודה פוריה למשוך הון יהודי, על ידי הפצת מניות ואובליגציות עד כדי היכולת להשקיע בהתישבותנו כמיליון וחצי לא"י); ג) הלוואות לזמנים קצרים, בערך עד לשנה — 5 מיליון לא"י. הרי ששליש בממוצע מן ההון השקוע במשק התקלאי שלנו חסר לו לעובד, והוא עמל ומתיגע להשיגו בצורת הלוואות ארעיות במוסדות אשראי או בבתי מסחר, או אפילו אצל מלוי־ברבית, בתשלום הרבית המקובלת בארץ, שהיא גבוהה למדי. אפשר לשער את סכומי הרבית המוצאים על ידי משקיני מדי שנה בשנה, אם נחשב 7%, 8% או אפילו קצת יותר, מחמשה מיליון לא"י (מלבד הרבית הנמוכה, באופן יחסי, על הלוואות לזמנים ארוכים ובינוניים). הון מחזורי זה בצורת אשראי לזמן קצר מושקע על ידי המשקים בעיקר לצורך הרחבתם, להגברת כוח קליטתם לגבי העלית, תפלת משקיני החקלאיים בשנים האחרונות אחת היא: עליה.

הוא הדין לגבי הפעולה הקואופרטיבית שלנו בערים ובמושבות. גם כאן קיימות אפשרויות כבירות ליצירת מקורות פעולה פרודוקטיביים ועצמיים כשביל אלפי עולים חדשים, וממילא — בשביל הגברת הכוח וההשפעה של כלל העובד היהודי בארץ. אולם הדבר מחייב הון עצמי הסתדרותי להרחבת הקואופרטיבים הקיימים וליצירת חדשים. כששת אלפים חברים עובדים ומתפרנסים ברשת המגוונת של 120 קואופרטיבים הסתדרותיים, ביניהם קואופרטיבים ותיקים, הקיימים כבר כשלושים שנה, וחדשים שנוצרו בשנים האחרונות. ביניהם קואופרטיבים לחמרי בנין, נגרות, מתכת, לבגדים ולנעלים, קואופרטיבים ליהלור מים, לכלי זכוכית, מאפיות ומסעדות קואופרטיביות וקואופרטיבים לתחבורה והובלה. תחבורת הנוסעים בארץ בערים ובין הערים, וכן גם חלק גדול מהקוֹ אופרטיבים להובלת משאות, הם קואופרטיבים הסתדרותיים. עמדת הפועל העברי בתחבורת הארץ היא מיוחדת במינה. הקואופרטיבים הגדולים של התחבורה נוצרו במשך עשרים שנה בתוך תהליכים בלתי פוסקים של איחודי יחידות קואופרטיביות קטנות, בהדרגתה של ההסתדרות. עובדים הם על בסיס עבודה עצמית מתוך יכולת מקצועית, סכנית ואדמיניסטרטי